YÖNEYLEM ARAŞTIRMASI

Prof.Dr.Birol ELEVLİ

1

DP Problemi Çözümü

- İki ana yöntem vardır
  - *Grafiksel Yöntem*
  - *Simpleks Yöntem*
- Çözüm demek bir problemin en son cevabıdır.
- Ancak DP için çözüm kısıtların sağlanarak değişkenlere değer atanması demektir.
- Bunun içinde bilinmesi gereken bazı *Kavramlar* vardır

2

Kavramlar

- Mümkün çözüm Bölgesi
- Köşe noktalar
- Mümkün Çözümler
- Optimum Çözüm

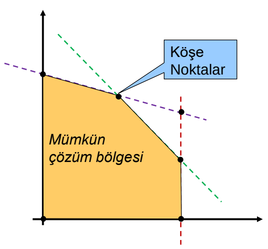

3

Grafiksel Yöntem

- Grafiksel yöntem eğer değişken sayısı en fazla 2 adet ise uygulanabilir,
- Grafiksel yöntem problemin görselliğini sağlar
- Ana hatları ile 2 temel adım vardır:
  1. *Modelin tüm kısıtlarının sağlandığı mümkün çözüm bölgesinin belirlenmesi*
  2. *Uygun çözüm bölgesinde optimum çözümü belirleme*

4

GRAFİKSEL Yöntem Örnek Problem

Amaç

Maks Z = 5X1 + 4X2

Kısıtlar

6X1 + 4X2 <= 24 *(M1 hammaddesi kısıtı)*
1X1 + 2X2 <= 6 *(M2 hammaddesi kısıtı)*
-X1 +X2 <= 1 *(İç boya dış boya ilişkisi)*
X2 <= 2 *(dış boya satış kısıtı)*
X1 , X2 >= 0

5

1.Adım (Çözüm bölgesi)

a) Öncelikle pozitiflik kısıtı için eksenler çizilir, (2 değişken için X1 ve X1 eksenleri
- Önce X1 ekseni
- Sonra X2 ekseni çizilir

b) Hangi bölge çözüme uygun?

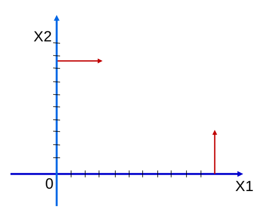

6

- Kısıtları sırayla çizelim
  - 1.kısıt (*6X1 + 4X2 <= 24*)

X1=0 => X2=(24/4)=6
X2=0 =>X1=(24/6)=4

Sonra bu iki nokta birleştirilir, ve çözüm tarafı işaretlenir

  - 2.kısıt (*X1 + 2X2 <= 6*)

X1=0 => X2=(6/2)=3
X2=0 =>X1=6

Sonra bu iki nokta birleştirilir

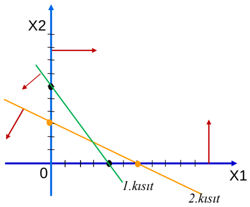

7

7

- 3.kısıt (*-X1 + X2 <= 1*)

X1=0 => X2=1
X2=0 =>X1= -1

Sonra bu iki nokta birleştirilir, ve çözüm tarafı işaretlenir

- 4.kısıt (*X2 <= 2*)

Tüm X1' ler için X2=2

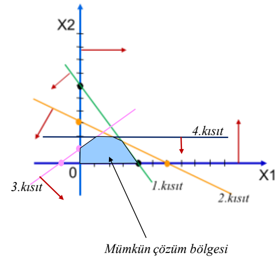

8

8

Optimum Çözüm

- Çözüm bölgesi belirlendi.
- Amaç fonksiyonu bu grafikte gösterilmeli

Z = 5X1 + 4X2

X1=0 ve X2=0 => Z = 0

Z=0, X1=1 =>X2= -5/4

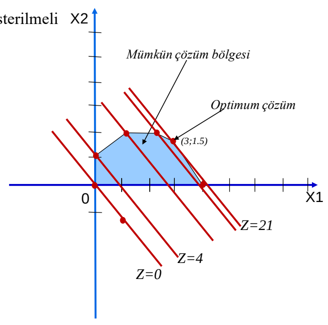

9

9

Optimum Çözüm

- Çözüm bölgesi belirlendi.
- Amaç fonksiyonu bu grafikte gösterilmeli

Z = 5X1 + 4X2

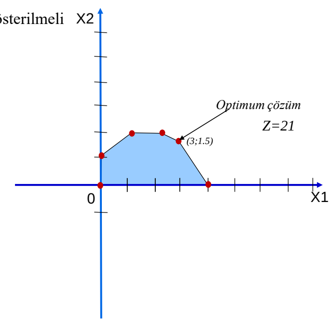

10

10

Maksimizasyon Modeli Örneği

- Ürün karıştırma problemi- *Avanos Çömlekçilik*
- Verilen işgücü ve malzeme kısıtlarına göre kar maksimizasyonu için kaç tane kase and kupa üretilmeli?
- Gerekli Kaynak miktarları ve birim kar :

ÜRÜN	İşgücü (saat/adet)	Kil (kg/adet)	Kar (TL/Adet)
Kase	1	4	40
Kupa	2	3	50

11

11

Maksimizasyon Modeli Örneği

Kaynak Miktarı

İşçilik 40 saat/gün
Kil 120 kg/gün

Karar Değişkenleri

x_1 *= kase üretim miktarı (adet/gün)*
x_2 *= kupa üretim miktarı (adet/gün)*

Amaç Fonksiyonu

Maximize $Z = 40x_1 + 50x_2$

Kaynak Kısıtları

$1x_1 + 2x_2 \leq 40$ *işçilik*
$4x_1 + 3x_2 \leq 120$ *kil*

Pozitiflik Kısıtı $x_1 \geq 0;\ x_2 \geq 0$

12

12

Maksimizasyon Modeli Örneği

Doğrusal Programlama Modeli:

Maksimum $Z = 40x_1 + 50x_2$

Kısıtlar: $1x_1 + 2x_2 \le 40$

$4x_2 + 3x_2 \le 120$

$x_1, x_2 \ge 0$

13

13

Feasible (Mümkün) Çözümler

- Mümkün çözüm hiçbir kısıtı ihlal etmez:

Example $x_1 = 5$ kase

$x_2 = 10$ kupa

$Z = 40x_1 + 50x_2 = 700$ TL

İşçilik kısıtı kontrolü:

1(5) + 2(10) = 25 < 40 saat, sınırlar içinde

Kil kısıtı kontrolü:

4(5) + 3(10) = 70 < 120 kg, sınırlar içinde

14

14

Infeasible (mümkün olmayan) çözümler

- En az bir kısıtı ihlal eden çözümlerdir:

Mesela $x_1 = 10$ kase

$x_2 = 20$ kupa

$Z = 1400$ TL

İşçilik kısıtı kontrol:

1(10) + 2(20) = 50 > 40 saat, kısıt ihlal edilmiş

15

15

Maksimizasyon Modelinin Grafiksel Çözümü

Maximize $Z = 40x_1 + 50x_2$

Kısıtlar: $1x_1 + 2x_2 \le 40$

$4x_2 + 3x_2 \le 120$

$x_1, x_2 \ge 0$

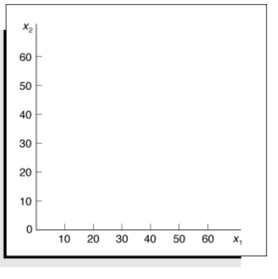

16

16

İşgücü Kısıtı

Maximize $Z = 40x_1 + 50x_2$

Kısıtlar: : $1x_1 + 2x_2 \le 40$

$4x_2 + 3x_2 \le 120$

$x_1, x_2 \ge 0$

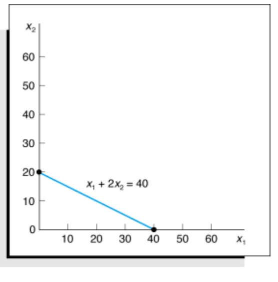

17

17

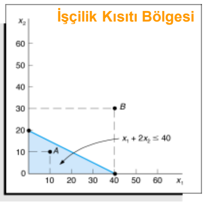

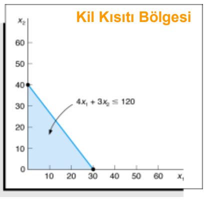

Maximize $Z = 40x_1 + 50x_2$

Kısıtlar: $1x_1 + 2x_2 \le 40$

$4x_2 + 3x_2 \le 120$

$x_1, x_2 \ge 0$

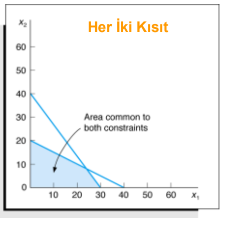

18

18

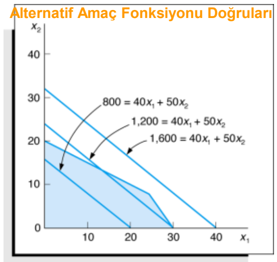

Maximize $Z = 40x_1 + 50x_2$

Kısıtlar: $1x_1 + 2x_2 \leq 40$

$4x_2 + 3x_2 \leq 120$

$x_1, x_2 \geq 0$

Maximize $Z = 40x_1 + 50x_2$

Kısıtlar: $1x_1 + 2x_2 \leq 40$

$4x_2 + 3x_2 \leq 120$

$x_1, x_2 \geq 0$

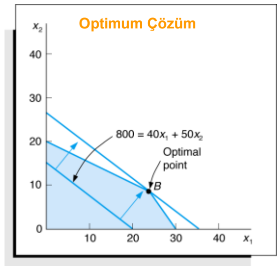

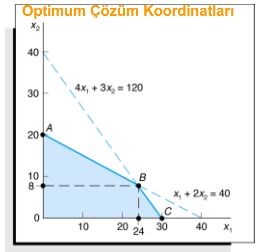

Maximize $Z = 40x_1 + 50x_2$

Kısıtlar: $1x_1 + 2x_2 \leq 40$

$4x_2 + 3x_2 \leq 120$

$x_1, x_2 \geq 0$

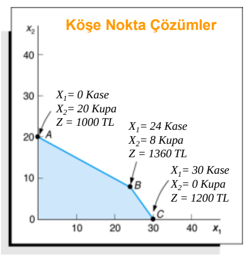

Minimizasyon Modeli Örneği

- İki çeşit gübre : - Super-Gro, Crop-Quick.
- Arazi en az 16 kg nitrojen ve 24 kg fosfat istiyor
- Super-Gro maliyeti 6 TL/torba, Crop-Quick 3TL/torba.
- Problem: Aşağıdaki verilere göre toplam maliyeti minimize etmek için her gübreden ne kadar satın alınmalı?

	Kimyasal İçerik	
Brand	Nitrojen (Kg/Torba)	Fosfat (Kg/torba)
Super-gro	2	4
Crop-quick	4	3

Problem Tanımı

Karar değişkenleri:

x_1 = Super-Gro torba

x_2 = Crop-Quick torba

Amaç Fonksiyonu:

Minimize $Z = 6x_1 + 3x_2$

Burada: Super-Gro …….6TL/Torba

Crop-Quick…….3 TL/Torba

Kısıtlar:

$2x_1 + 4x_2 \geq 16$ kg (nitrojen kısıtı)

$4x_1 + 3x_2 \geq 24$ kg (fosfat kısıtı)

$x_1, x_2 \geq 0$ (pozitiflik kısıtı)

Model ve Kısıtların Grafiği

Minimize $Z = 6x_1 + 3x_2$

subject to: $2x_1 + 4x_2 \geq 16$

$4x_2 + 3x_2 \geq 24$

$x_1, x_2 \geq 0$

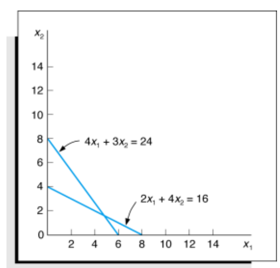

Figure 2.14
Model Kısıtlarının Grafiği

Mümkün Çözüm Alanı

Minimize $Z = 6x_1 + 3x_2$

Kısıtlar: $2x_1 + 4x_2 \geq 16$

$4x_2 + 3x_2 \geq 24$

$x_1, x_2 \geq 0$

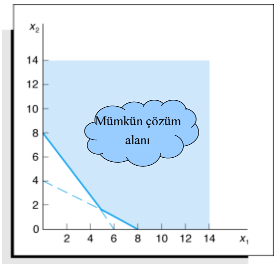

Optimum Çözüm Noktası

Minimize $Z = 6x_1 + 3x_2$

subject to: $2x_1 + 4x_2 \geq 16$

$4x_2 + 3x_2 \geq 24$

$x_1, x_2 \geq 0$

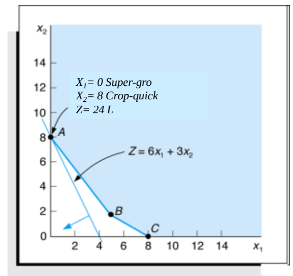

Düzensiz DP Modelleri

- Bazı problemler için genel kurallar geçerli olmayabilir
- Bu tür problemlerde:
  - Birden fazla optimum çözüm olabilir
  - Problemin çözümü olmaz
  - Çözümde sınırlama yoktur

Çoklu Optimum Çözüm

Amaç fonksiyonu kısıtlardan birine paralel ise

Maks $Z=40x_1 + 30x_2$

Kısıtlar : $1x_1 + 2x_2 \leq 40$

$4x_2 + 3x_2 \leq 120$

$x_1, x_2 \geq 0$

x_1 = kase sayısı

x_2 = kupa sayısı

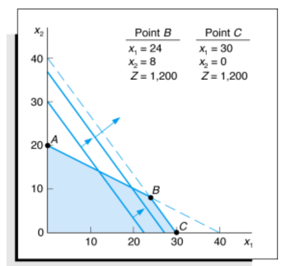

Çözümsüz Problem

Her mümkün çözüm mutlaka bir kısıtı ihlal ediyor;

Maks $Z = 5x_1 + 3x_2$

Kısıtlar : $4x_1 + 2x_2 \leq 8$

$x_1 \geq 4$

$x_2 \geq 6$

$x_1, x_2 \geq 0$

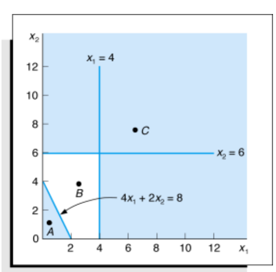

Sınırlandırılmamış (Unbounded) Problem

Amaç fonksiyonun değeri sonsuza gider:

Maks $Z = 4x_1 + 2x_2$

Kısıtlar : $x_1 \geq 4$

$x_2 \leq 2$

$x_1, x_2 \geq 0$

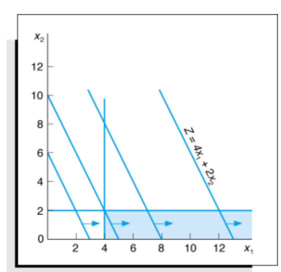

ANLADINIZMI ???

31